

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КІБЕРСКВОТТИНГУ

Останні роки ХХ сторіччя ознаменувалися значними перетвореннями в сфері інформатизації та комунікацій, у світі розпочато процес формування інформаційного (віртуального) суспільства. Такий стрімкий та глобальний процес докорінно змінив ситуацію навколо інформаційних відносин, зокрема, підвищивши науковий інтерес до визначення поняття та сутності інформації як об'єкта відносин, її соціального значення в суспільстві.

На думку Б.А. Кормича, в наші дні відбувається "інформаційна революція", яка змінює традиційні схеми загальної взаємозалежності постійним підвищенням числа каналів комунікації та стає передумовою становлення і розвитку нової формації – інформаційного суспільства.

Не обминули ці процеси й Україну. На сьогодні одним з пріоритетних завдань, що постають перед спеціалістами різних галузей, є ідея концентрації та розвитку українського інформаційного простору. Проте, автор вважає, що на цьому процесі негативно позначається відсутність певних системостворюючих, методологічних начал.

Зокрема, підставно відмітити, що навіть для визначення сфери суспільних відносин, яка виникає у зв'язку з використанням різних електронних пристроїв, в сучасній науковій літературі використовується ряд термінів, а саме: «кіберпростір», «мережевий простір», «середа Інтернет», «віртуальний простір» тощо. Однак, до цього часу питання понятійно-категоріального апарату в цій сфері залишається відкритим та потребує подальшого дослідження й розвитку. На сьогодні все частіше взаємовплив кіберсередовища та соціуму стає предметом дослідження таких наукових галузей, як історія ідей, інформаційне право, правова кібернетика, віртуалістика тощо, а відсутність єдиних понять та визначень, на нашу думку, значно ускладнює, а в деяких випадках, навіть, гальмує цей процес.

Раніше кіберпростір вважався лише продовженням "справжнього" життя людини, проте на даний час без перебільшення можна констатувати факт того, що Інтернет («світове павутиння») стає "річчю в собі", перетворюючись на ще один рівень соціально-правової реальності.

Перетворення кіберпростору на нову організовану формацію встановлює необхідність регулювання відносин, що складаються всередині між її суб'єктами. І, відповідно, однією з основних проблем, пов'язаних з розвитком глобальних комп'ютерних мереж, є проблема дотримання права інтелектуальної власності.

У зв'язку з відсутністю спеціального законодавства з цих питань, першою спробою врегулювати такі відносини було видання Президентом України Указу від 31.07.2000 р. № 928/2000 "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні". На жаль, до цього часу ситуація із нормативно-правовим забезпеченням цієї сфери не змінилася, що негативно позначається на подальшому її функціонуванні та розвитку.

Безумовно, дія законів та підзаконних актів України у сфері інтелектуальної власності поширюється і на відносини в мережі Інтернет, однак, варто зауважити, що в більшості з них не враховується її специфіка.

Характерними ознаками віртуального простору є глобальність, відсутність національних кордонів, інтерактивність, анонімність, що надає особі безпрецедентні

можливості для реалізації прав і свобод. Однак, ці ж характеристики створюють підґрунтя для здійснення різноманітних неправомірних дій. Так, за останні роки спостерігається збільшення кількості вчинених у віртуальному просторі шахрайств, вимагання, розповсюдження порнографічної продукції, екстремістських закликів, матеріалів, що пропагують наркотичні засоби, суїцид тощо.

Метою цієї роботи є дослідження найбільш латентних, на нашу думку, правових конфліктів в Інтернеті, внаслідок яких порушуються права інтелектуальної власності, і пошук шляхів їх вирішення.

Як вже було зазначено, через правову неврегульованість виникає таке явище, як кіберсквоттинг (англ. cybersquatting), тобто протизаконна діяльність, що полягає у реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені із несумлінним наміром отримати прибуток від паразитування на торговельній марці, яка належить іншій особі.

Вперше цей термін було застосовано у 90-х роках ХХ ст. в США для позначення явища реєстрації доменного імені, ідентичного або схожого з товарним знаком іншої особи, з метою подальшого продажу доменного імені цій особі за суму, що значно перевищує витрати по реєстрації. Українські кмітливіці також не відставали від іноземних «колег». Так, у середині 90-х років, коли бум, пов'язаний з Інтернет-мережею тільки починався, окремі особи недобросовісно зареєстрували значну кількість адресних найменувань (особливо в зонах com.ua, kiev.ua і подібних), що містили чужі назви фірм і товарних знаків, з метою подальшого продажу адрес власникам знаків. І, варто відзначити, що такі недобросовісні дії принесли їм значні «дивіденди», адже компанії, які прийшли на український ринок, змушені були викупати адресу. Вирішувати спір з ними в судовому порядку не мало сенсу, оскільки відсутність законодавчого врегулювання цього питання практично унеможливлювала позитивне вирішення справи або значно затягувала цей процес, що, в свою чергу, також мало негативні наслідки.

Підставно відмітити, що таке явище притаманне не лише Україні. Проте, на відміну від нашої держави, поширення кіберсквоттингу у світовій мережі спричинило і появу організації ICANN, метою якої є боротьба з такою діяльністю. З її допомогою була створена Єдина Політика розгляду спорів про доменні імена (Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy або UDRP) і Правила для Єдиної Політики Розгляду Спорів про доменні імена, а Конгресом США був прийнятий Закон про захист споживачів від кіберсквоттинга (The Anti - Cybersquatting Consumer Protection Act (ACPA)). Відповідно до положень цих документів, дії власника спірного доменного імені визнаватимуться правопорушенням залежно від наявності в його діях ознак недобросовісності. Зокрема, пунктом 4 (b) UDRP визначено наступні ознаки недобросовісної реєстрації та використання доменного імені:

1) доменне ім'я було зареєстроване з метою подальшого продажу, передачі в оренду або передання його реєстрації іншим способом особі, яка є власником цієї торгової марки або найменування послуг, або конкурентові названої особи за грошову суму, яка перевищує витрати, що прямо відносяться до доменного імені;

2) доменне ім'я було зареєстроване з метою перешкоджання власникові торгової марки або найменування послуг використовувати відповідне доменне ім'я, за умови, що реєстрант раніше вже займався подібного роду діяльністю;

3) доменне ім'я було зареєстровано з метою перешкоджання діяльності конкурента;

4) використання доменного імені проводилося для притягнення з комерційною метою якомога більшої кількості користувачів Інтернету шляхом створення схожості з товарним знаком іншої особи, яка нібито є засновником, спонсором, партнером недобросовісно створеного веб-сайту.

Залежно від головних критеріїв вибору доменного імені для його наступного продажу виділяють різні види кіберсквоттингу, зокрема, тайпсквоттинг, брендовий кіберсквоттинг, іменний кіберсквоттинг, галузевий кіберсквоттинг, географічний кіберсквоттинг, кримінальний кіберсквоттинг, захисний кіберсквоттинг.

Враховуючи вищенаведене, підставно зауважити, що охорона та захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет потребує негайного законодавчого врегулювання. І хоча до цих правовідносин теоретично можуть бути застосовані способи захисту, передбачені Цивільним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами, однак практичне їх застосування ускладнюється у зв'язку з неврахуванням специфіки як самих порушень, так і інформаційних процесів усередині Мережі.

Таким чином, на нашу думку, для забезпечення реалізації та охорони приватно-правових та публічних інтересів особи, суспільства і держави інформаційне середовище (віртуальний простір) потребує правового впливу та контролю з боку держави. Підстави та межі такого контролю мають бути визначені та закріплені на законодавчому рівні, оскільки регулювання цих правовідносин на рівні підзаконних актів не відповідає світовій практиці в цій сфері.